

Editie 2009

Tussenrapportage: Klimaat en milieu

> Klimaat en milieu staan niet in de top 10 van grootste zorgen

Klimaatverandering en milieu staan niet in de top 10 van onderwerpen waar men zich het meest zorgen over maakt. De helft van de Nederlanders denkt dat de mens invloed heeft op klimaatverandering, een derde denkt dat dit niet zo is.

> De burger ziet voor zichzelf de belangrijkste rol maar vindt ook dat hij/zij al genoeg doet

De burger dicht zichzelf en de overheid de belangrijkste rollen toe in het nemen van maatregelen voor milieu en klimaat. Tegelijkertijd vinden burgers dat ze al genoeg doen.

> De burger verkiest vooral makkelijke maatregelen die zich snel terugverdienen

Men neemt vooral maatregelen die zich terugbetalen via de energierekening. Ouderen nemen relatief meer milieuvriendelijke maatregelen.

> Duurzaam is nog te duur

De prijs is de belangrijkste barrière voor jongeren; voor ouderen is vooral een gebrek aan informatie een barrière.

> De burger vindt dat de overheid groene energie moet stimuleren en strengere regels moet opstellen

De burger wil meer stimulans voor groene energie en strengere regels. Er is beperkt draagvlak voor maatregelen die de burger in de portemonnee raken.

> Er is weinig vertrouwen dat Kopenhagen effectief zal zijn

Het merendeel van de Nederlanders heeft weinig vertrouwen in de VN-klimaatconferentie. De helft vindt dat Nederland zelf door moet gaan met investeren in het klimaat, zelfs als China niet meedoet.

De editie 2009 van 21minuten.nl heeft als hoofdthema's de financieel-economische crisis, klimaat en Europa. Ook is er, net als in voorgaande jaren, gevraagd naar het geluk en de zorgen van de Nederlander. De hier gepresenteerde resultaten zijn gebaseerd op de vragen over het klimaat. De resultaten van de overige thema's komen in andere publicaties aan de orde.

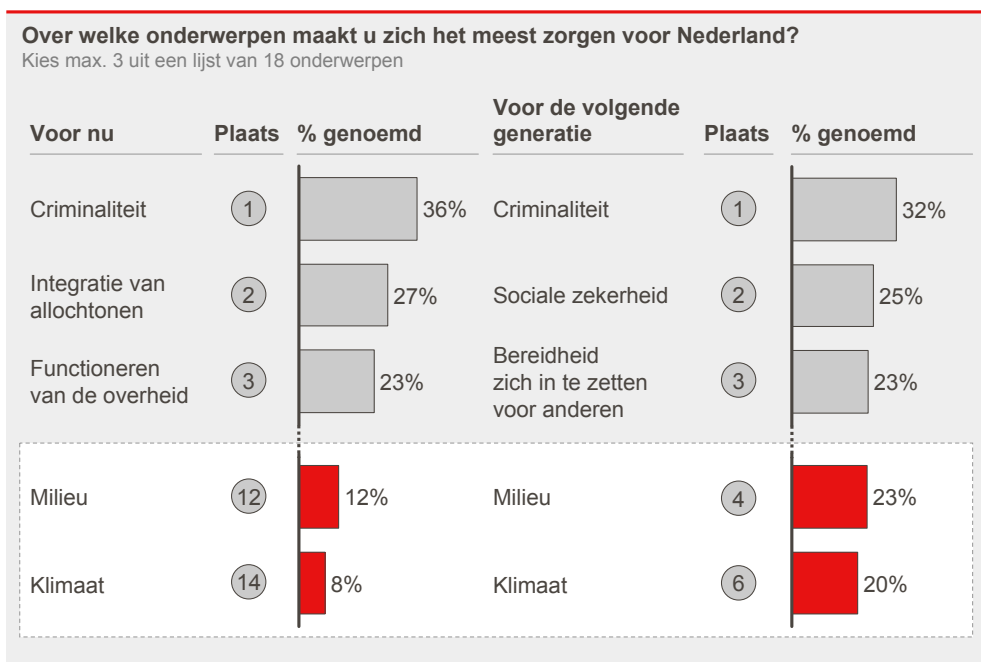
1 Klimaat en milieu staan niet in de top 10 van grootste zorgen

- Klimaatverandering en milieu staan niet in de top 10 van onderwerpen waar de Nederlander zich het meest zorgen over maakt
- Voor een volgende generatie worden klimaatverandering en milieu als een grotere zorg gezien, al staan ze nog steeds niet in de top drie
- De meningen zijn verdeeld over de invloed van de mens op het klimaat

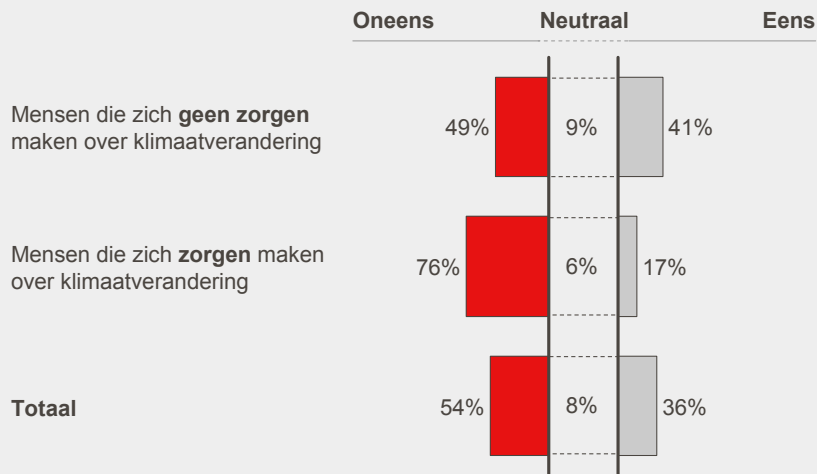
> Wat de feiten zeggen

De Nederlander maakt zich relatief minder zorgen over milieuproblemen en klimaatverandering dan over andere onderwerpen. Uit een lijst van 18 onderwerpen konden drie onderwerpen worden gekozen waarover de burger zich het meest zorgen maakt voor Nederland. Zorg over het milieu staat op de 12de plaats en zorg over klimaatverandering staat op de 14de plaats. Na de top 3 van criminaliteit, integratie van allochtonen en het functioneren van de overheid volgen gezondheidszorg, kosten van levensonderhoud, bereidheid van mensen zich in te zetten voor anderen, werkloosheid, onderwijs, kloof tussen arm en rijk, sociale zekerheid en bejaarden- en gehandicaptenzorg.

Als hetzelfde wordt gevraagd ten aanzien van zorgen voor de volgende generatie, scoren beide onderwerpen hoger: milieu en klimaat staan dan respectievelijk op de 4de en

Klimaatverandering is een volledig natuurlijk verschijnsel: de mensheid heeft daar geen invloed op

Weet niet/geen mening niet getoond

6de plaats. Jongeren maken zich meer zorgen: van hen plaatst 26% het klimaat in de top-3 van zorgen voor de volgende generatie.

Klimaatverandering staat op de derde plek wat betreft wereldproblemen waarover men zich zorgen maakt voor Nederland. Zowel de normen- en waarden crisis als de financieel-economische crisis scoren hoger. Van de mensen die zich zorgen maken over klimaatverandering, denkt de meerderheid dat Nederland over 5 tot 20 jaar serieus last zal krijgen van klimaatverandering. Bijna een kwart verwacht dat dit al binnen 5 jaar gebeurt.

Van degenen die klimaatverandering beschouwen als een groot probleem voor de wereld, denkt driekwart dat het verschijnsel door invloed van de mens is ontstaan. Onder degenen die zich minder zorgen maken over klimaatverandering, zijn de meningen gelijk verdeeld over de vraag of de mens hierop invloed heeft of niet.

Voor jongeren en hoogopgeleiden vinden dat de mens klimaatverandering beïnvloedt, ouderen beschouwen het relatief vaker als natuurverschijnsel. Mensen werkzaam in de landbouw, visserij en transport denken relatief vaker dat klimaatverandering niet door de mens komt, terwijl mensen in het onderwijs en dienstverlenende sectoren dat vaker wel denken.

> Waar dit op kan duiden

Het lijkt erop dat Nederlanders zich het meest zorgen maken over onderwerpen die ze dichtbij en op korte termijn raken. Voor de meeste Nederlanders is klimaatverandering en milieu daardoor niet de grootste zorg. Andere uitdagingen zoals sociale problemen en de recessie worden belangrijker geacht. Deze trend is ook in eerdere edities van 21minuten te zien.

De lage prioriteit van klimaat en milieu lijkt niet voort te komen uit een gebrek aan een mening: het percentage “weet niet/geen mening” is bij de klimaatvragen lager dan bijvoorbeeld bij vragen over de financieel-economische crisis. De lage prioriteit zou deels kunnen samenhangen met de overtuiging dat de mens geen invloed kan uitoefenen op klimaatverandering; bij mensen die deze overtuiging hebben, staan milieu en klimaat nog lager op de lijst van onderwerpen waar ze zich zorgen over maken. Het zou ook kunnen dat mensen denken dat de klimaatverandering genoeg aandacht krijgt en afdoende wordt tegengegaan.

Opvallend is dat sectoren die relatief veel CO₂ uitstoten vaker van mening zijn dat de mens klimaatverandering niet beïnvloedt.

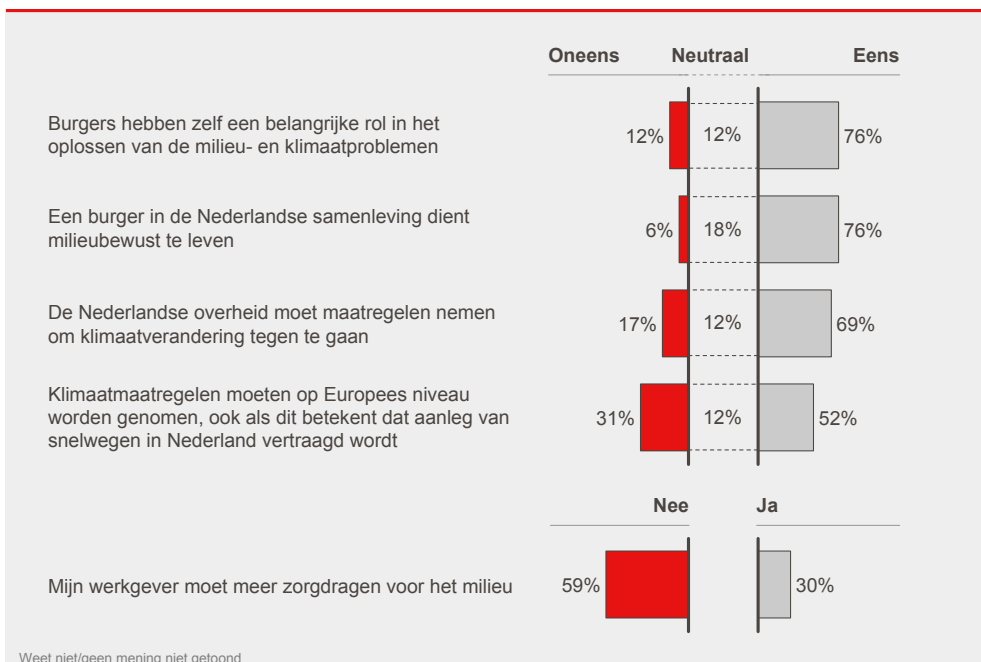
2 De burger ziet voor zichzelf de belangrijkste rol maar vindt ook dat hij/zij al genoeg doet

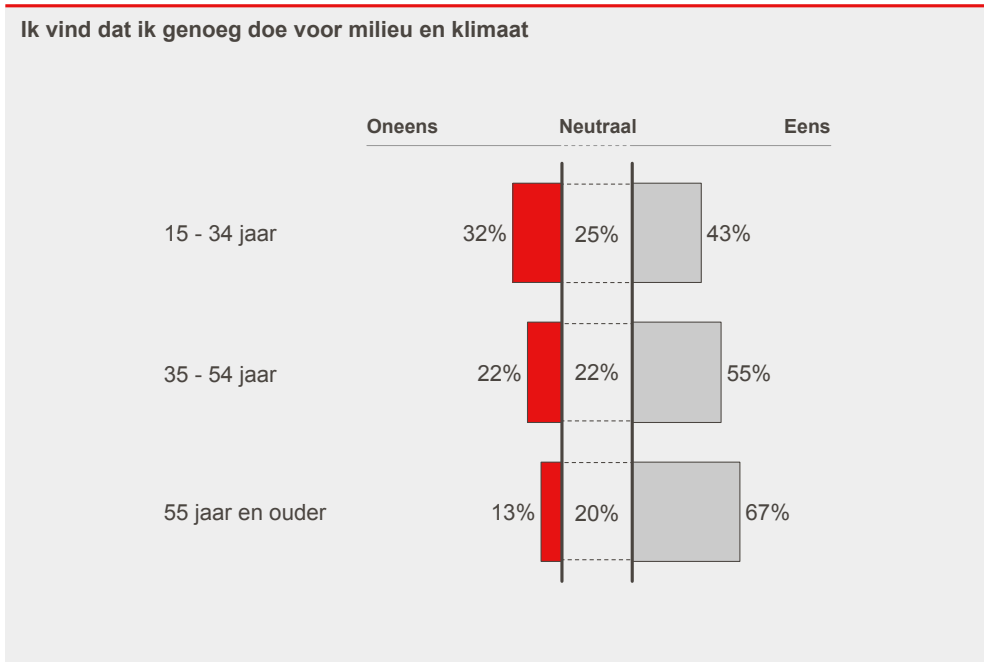
- Burgers hebben zelf de belangrijkste rol in het oplossen van klimaatproblemen, gevolgd door de overheid
- De meeste mensen vinden dat ze genoeg doen voor milieu en klimaat
- Meer dan de helft vindt het niet nodig dat hun werkgever meer milieumaatregelen neemt

> Wat de feiten zeggen

Een ruime meerderheid van de Nederlanders ziet voor de burger een belangrijke rol in het oplossen van de milieu- en klimaatproblemen. De meerderheid vindt dat de burger milieubewust moet leven. Ook de overheid moet volgens de meerderheid maatregelen nemen om klimaatverandering tegen te gaan. Een kleine meerderheid vindt dat klimaatmaatregelen op Europees niveau moeten worden genomen, ook als dit bijvoorbeeld betekent dat de aanleg van snelwegen in Nederland kan worden vertraagd.

59% van de werknemers vinden dat hun werkgever al genoeg doet voor het milieu, tegenover 30% die vindt dat werkgevers meer moeten doen. Vooral mensen werkzaam in overheidssectoren vinden dat hun werkgever meer zou moeten doen.

Als vervolgens aan de burger wordt gevraagd wat hij/zij doet aan milieu en klimaat, dan vindt de meerderheid van de Nederlanders dat zij genoeg doet. In deze groep zitten relatief meer mensen die zich weinig zorgen maken over het klimaat. Vooral ouderen vinden dat ze genoeg doen. Een derde van de mensen tussen 15 en 34 jaar vinden dat zij niet genoeg doen voor het milieu.

> Waar dit op kan duiden

Het credo “Een beter milieu begint bij jezelf” lijkt ook op te gaan voor het klimaat. De Nederlander voelt zich zelf het meest verantwoordelijk om acties te nemen voor behoud van milieu en klimaat. Tegelijkertijd vindt de burger dat hij/zij er al genoeg aan doet.

Als er extra maatregelen nodig zijn om milieu- en klimaatproblemen op te lossen voor de volgende generatie, zal dit voornamelijk van de overheid moeten komen. Immers, in de ogen van Nederland doet zowel de Nederlander zelf als de werkgever al voldoende.

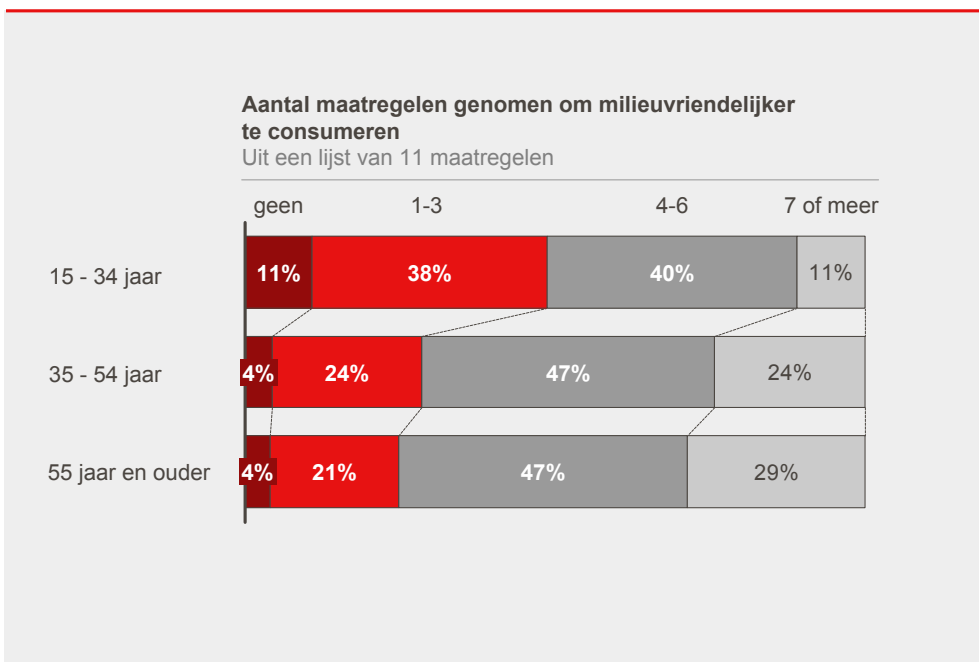
3 De burger verkiest vooral makkelijke maatregelen die zich snel terugverdienen

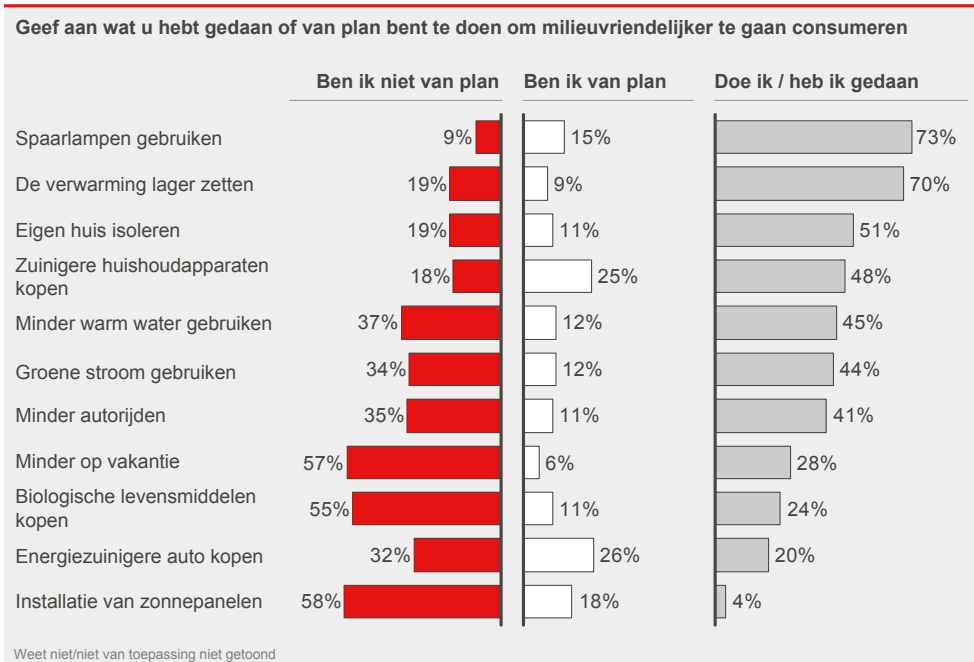
- Burger neemt vooral makkelijke maatregelen die geld besparen op de energierekening
- Een deel van de burgers voorziet grotere investeringen in de toekomst

> Wat de feiten zeggen

Het merendeel van Nederland heeft meer dan 3 milieuvriendelijke maatregelen genomen. Daarnaast lijkt te gelden dat hoe ouder men is, hoe meer maatregelen men heeft genomen om milieuvriendelijker te consumeren.

De gemiddelde Nederlander heeft al spaarlampen gekocht en de verwarming lager gezet. Ongeveer de helft heeft het eigen huis deels geïsoleerd, zuinigere apparaten gekocht en het warmwatergebruik gereduceerd. Maatregelen die in het leefpatroon van mensen ingrijpen (minder vakantie, minder autorijden, minder warm water gebruiken) zijn minder populair.

Van de maatregelen die momenteel nog weinig worden uitgevoerd, zijn vooral veel mensen van plan een zuinigere auto of zuinigere huishoudelijke apparaten te kopen. Ook zijn er relatief veel mensen van plan spaarlampen te kopen. Voor de overige maatregelen lijkt er weinig animo te zijn onder degenen die deze maatregelen nog niet hebben genomen: de categorie “ben ik niet van plan” scoort hoger dan de categorie “ben ik van plan”.

Het inkomen maakt voor de meeste maatregelen weinig verschil. Mensen met hogere inkomens kopen relatief vaker biologische levensmiddelen, terwijl mensen met lagere inkomens eerder minder warm water verbruiken en minder op vakantie gaan. 79% van de mensen die aangeeft minder op vakantie te gaan geeft aan dit (ook) om economische redenen te doen.

> Waar dit op kan duiden

Jongeren, die milieuproblemen vaker als één van de grootste wereldproblemen zien, hebben relatief minder maatregelen genomen om milieuvriendelijker te consumeren. Dit zou ermee te maken kunnen hebben dat zij minder aankopen gedaan hebben en dat zij minder geld te besteden hebben.

Wanneer men wel actie onderneemt, dan zijn vooral makkelijke maatregelen populair die direct geld besparen. De verkoop van spaarlampen is sterk gestegen: in 2008 werden 19 miljoen spaarlampen verkocht (bron RND). De prijsdaling over de afgelopen jaren wordt als belangrijke oorzaak gezien voor deze verkoopstijging. Overheidsmaatregelen die financieel voordeel bieden zouden daardoor succesvol kunnen zijn. Voorbeelden zijn een lagere bijtelling voor schonere auto's of subsidie voor de installatie van zonnepanelen.

Van het deel van de bevolking dat het eigen huis nog niet heeft geïsoleerd, is een derde van plan het alsnog te doen terwijl tweederde het niet van plan is. Wellicht komt dit geringe enthousiasme voort uit het feit dat het een relatief grote investering is. Zou een effectievere introductie van het energielabel een stimulans kunnen zijn? Slechts een kwart van de huurders geeft aan momenteel bezig te zijn met huisisolatie. Maatregelen om de investering voor verhuurders te koppelen aan de opbrengsten van isolatie kunnen dit percentage verhogen.

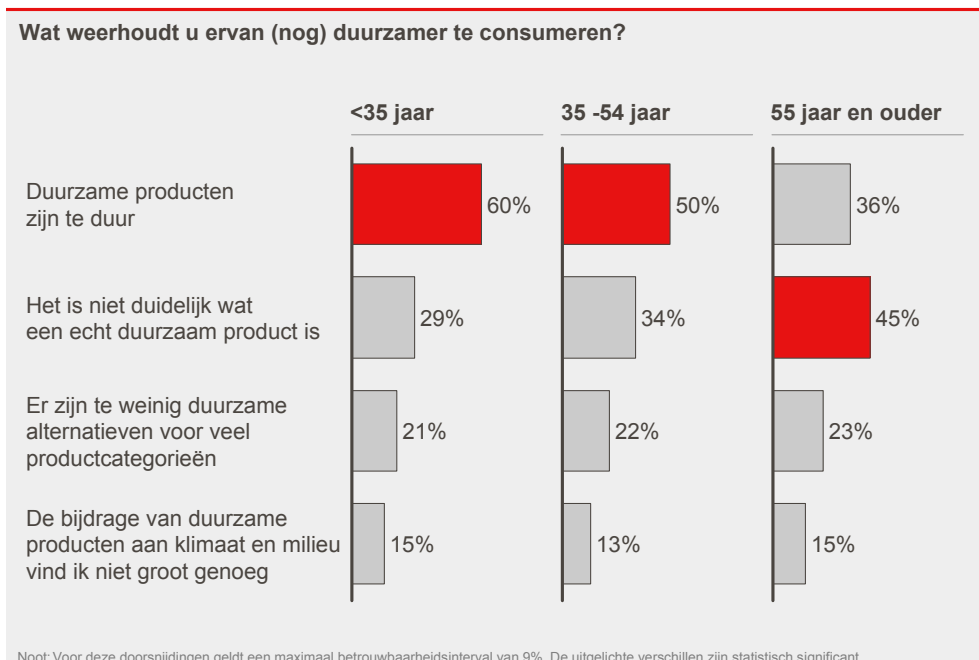
De burger lijkt de makkelijke en snel renderende maatregelen grotendeels genomen te hebben en sommigen zijn klaar voor een tweede fase van grotere investeringen voor milieu en klimaat. Een energiezuinige auto en de aanschaf van zuinigere huishoudapparaten worden relatief vaak overwogen.

4 Duurzaam is nog te duur

- De prijs is de grootste barrière voor duurzame consumptie, vooral voor jongeren
- Ouderen kunnen worden gestimuleerd door betere communicatie over duurzaamheid

> Wat de feiten zeggen

De meeste consumenten vinden prijs de belangrijkste barrière om meer duurzaam te consumeren. Nederlanders van 55 jaar en ouder noemen als belangrijkste hindernis dat het niet duidelijk is wat een echt duurzaam product is. Aan de toegevoegde waarde van duurzame producten ten opzichte van andere producten wordt relatief weinig getwijfeld.

> Waar dit op kan duiden

Gerichte acties zoals subsidiëring en prijsverlagingen kunnen burgers bewegen om meer duurzaam te consumeren. Dit wordt onderschreven door Research International (2008). Als een biologisch product 10% duurder is dan de gewone variant, laat 60% van de consumenten het links liggen. Vooral ouderen kopen biologische producten: de groep mensen voor wie prijs dus een minder grote barrière is.

Blijkbaar is het voor de consument niet helder waar keurmerken voor staan. Er zijn energielabels voor bijvoorbeeld huishoudelijke apparaten en auto's. Daarnaast zijn er biologische keurmerken in de supermarkt. Omdat de meerderheid van de burgers denkt dat duurzame producten bijdragen aan klimaat en milieu, zou duidelijkere communicatie of eenduidigheid van keurmerken de 55+ consument tot meer duurzame consumptie kunnen verleiden. Zijn er teveel labels of zijn deze te complex?

5 De burger vindt dat de overheid groene energie moet stimuleren en strengere regels moet opstellen

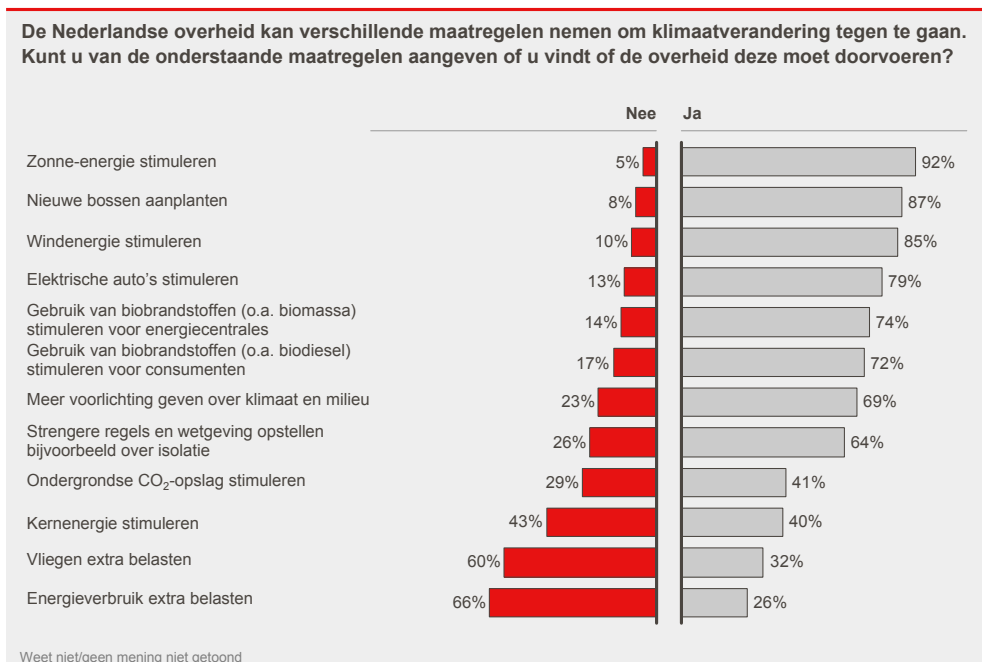
- De overheid moet wind- en zonne-energie stimuleren en nieuwe bossen planten
- De Nederlander wil geen extra belasting op energieverbruik of vliegen
- De meerderheid wil strengere regels

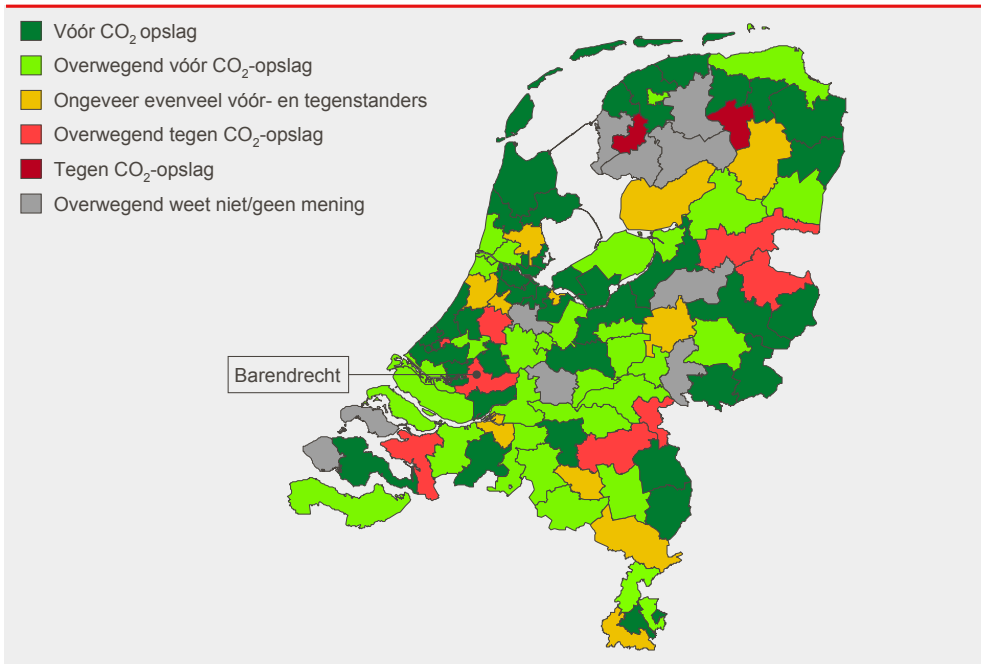
> Wat de feiten zeggen

Een grote meerderheid vindt dat de overheid maatregelen moet nemen om klimaatverandering tegen te gaan. De burger is vooral voorstander van het stimuleren van groene energie: duurzame energiebronnen zoals zon en wind zijn populair. Ook voor het aanplanten van nieuwe bossen is veel draagvlak. Over kernenergie blijven de meningen verdeeld met 40% voor en 43% tegen. Een ruime meerderheid van de Nederlanders zou graag zien dat de overheid strengere regels en wetgeving opstelt.

Over CO₂-opslag is de Nederlander meer positief dan negatief. Ook veel mensen weten het niet (30%). In Barendrecht, waar de discussie over CO₂-opslag momenteel gevoerd wordt, zijn de meningen overwegend negatief.

De burger is minder enthousiast over belastingen: de meerderheid is tegen het extra belasten van energieverbruik en tegen vliegtaks.

> Waar dit op kan duiden

De burgers willen dat de overheid groene energie stimuleert, zodat zij dat straks makkelijker en/of goedkoper zelf kunnen toepassen. Zo kan klimaatverandering worden tegengegaan en is Nederland minder afhankelijk van energie-import.

Mensen vinden dat de overheid strengere regels moet invoeren. Aangezien burgers vinden dat zij al genoeg doen, zijn deze regels blijkbaar vooral voor anderen.

In Noord-Nederland, waar er gasvelden zijn waar CO₂ geïnjecteerd zou kunnen worden, is er minder steun voor CO₂-opslag. Een reden kan zijn dat dit onderwerp voornamelijk in de regionale en lokale pers is behandeld.

6 Er is weinig vertrouwen dat Kopenhagen effectief zal zijn

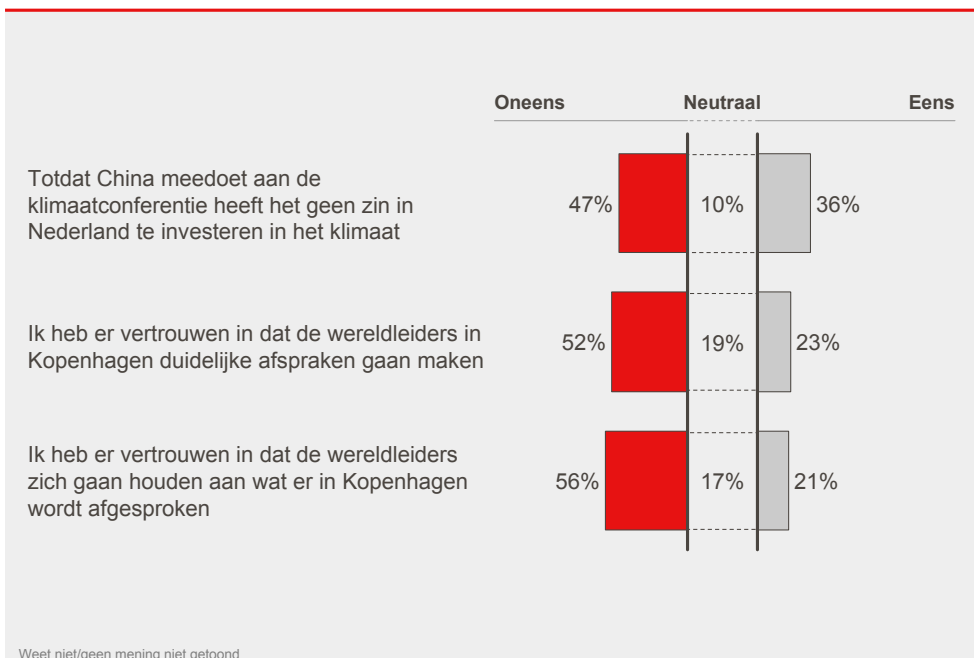
- Nederland moet niet op China wachten met investeringen in klimaat
- Er is weinig vertrouwen dat de wereldleiders in Kopenhagen tot afspraken te komen en zich er aan houden

Wat de feiten zeggen

Dit jaar wordt in Kopenhagen een nieuwe VN klimaatconferentie georganiseerd, die als opvolger van Kyoto moet gaan dienen. De deelname van grote landen met een omvangrijke of sterk groeiende industrie is belangrijk om tot mondiale afspraken te komen.

De helft van Nederland vindt dat Nederland moet investeren in klimaat, zelfs als China achter blijft. Minder dan een kwart geeft aan erop te vertrouwen dat in Kopenhagen duidelijke afspraken worden gemaakt, en slechts één vijfde geeft aan erop te vertrouwen dat de wereldleiders zich aan de klimaatafspraken gaan houden.

> Waar dit op kan duiden

Men heeft weinig vertrouwen in een mondiale oplossing van het klimaatprobleem, maar vindt desondanks dat Nederland moet investeren in het tegengaan van klimaatverandering. Deze pessimistische houding kan wellicht zijn veroorzaakt doordat veel mensen de uitkomsten van de vorige klimaatconferentie in Kyoto teleurstellend vonden.

Beeld: Marcel Molle

De stem van de Nederlander

Bij het schrijven van deze publicatie hebben ruim 70.000 Nederlanders de online vragenlijst ingevuld en daarmee hun stem laten horen. Omdat deelname aan 21minuten.nl vrijwillig is, zijn onder de deelnemers bepaalde groepen oververtegenwoordigd ten opzichte van de Nederlandse bevolking.

Zo is bijvoorbeeld het aandeel hoog opgeleiden en politiek geïnteresseerden iets hoger dan gemiddeld. Om toch uitspraken te kunnen doen die representatief zijn voor Nederland, zijn de resultaten gewogen. Elke respondent krijgt een weegfactor zodanig dat de verdeling van bepaalde persoonskenmerken gelijk wordt aan die van de Nederlandse bevolking volgens externe bronnen¹. Hiervoor zijn de volgende demografische en psychografische dimensies gebruikt: geslacht, leeftijd, opleiding, huishoudinkomen, geografie, huishoudsamenstelling, stemgedrag 2006, etniciteit, kerkelijkheid, een combinatie van etniciteit en opleiding, buurt naar aandeel van allochtonen, politieke interesse en opinieleiderschap. Na herweging kunnen de in dit rapport gepresenteerde uitkomsten worden beschouwd als een goede afspiegeling van de meningen van de leeftijdsgroep van 15- tot en met 69-jarigen in Nederland.

Vergelijkbare wegingen worden veelvuldig toegepast bij online markt- of opinieonderzoeken, zowel door commerciële als door overheidsorganisaties. De onzekerheidsmarges op de gepresenteerde resultaten variëren tussen de 3 en 6 procentpunt tenzij anders aangegeven. Na weging blijkt ook de verdeling op andere demografische kenmerken (bijvoorbeeld arbeidsparticipatie) in lijn met populatiegegevens. Toevoegen van extra psychografische kenmerken (zoals motivatieniveau en sociale betrokkenheid) zou slechts leiden tot kleine verschillen in de resultaten die in dit rapport worden besproken.

De in deze publicatie gepresenteerde resultaten zijn gebaseerd op de vragen over het klimaat. De vragen over de overige onderwerpen worden behandeld in andere publicaties.

¹ Demografische ijkgegevens zijn afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek, psychografische gegevens van het Sociaal Cultureel Planbureau (Continue Onderzoek Burgerperspectieven, 2008 en Culturele Veranderingen, 2006) en de Europese Commissie (Eurobarometer, 2008)